

admisserunt absentiam substantiae panis, ut inde concludat, Patres credidisse permanentem substantiam panis una cum praesente corpore Christi; argumentatio est falsissima. Totum eo tandem reducitur, quod Patres de hac nutritione corporali quomodo fiat, non loquuntur. At profecto huiusmodi subtiles quaestiones in explicatione mysteriorum ante exortas disputationes cum haereticis longe utilius et prudenter seponuntur. Nullae sunt apud Patres subtiles inquisitiones philosophicae de modo existendi sacramentali, quo praesens est corpus Christi in Eucharistia citra extensionem, multis in locis etc., de quibus a posterioribus disputatum esse videmus prolixie ad repellendas incredulorum obiectiones, nec tamen ideo negari potest aut ab hoc Doctore Anglicano negatur, Patres credidisse praesentiam realem. Exempla similia possent coacervari innumera in aliis dogmatibus, si conferatur modus tractandi quaestiones difficiliores ante et post exortas controversias. Sed nec tam multa consideratione opus est, cum iam per se absurdum esse intelligatur, doctrinam communem apud ss. Patres, quod panis non est amplius panis sed corpus Christi, et quod panis transmutatur in corpus Christi, et iam non duo sunt corpora sed unum, infirmare velle ex eo, quod non disputent de modo, quo fiat nutritio.

Scholion 2. Difficultates a Protestantibus adversus dogma catholicum obiici solitae et nunc iterum tamquam demonstrationes suae sententiae ab homine Anglicano refutatae, magnam partem iam in antecedentibus a nobis expeditae sunt. Profert in primis Pusey p. 75. sqq. testimonia Patrum, qui pro scopo polemico eis proposito de parte sensibili sacramenti expressius et formulis huic peculiari scopo accommodatis locuti sunt. De his abunde diximus in th. X. Sequitur deinde p. 94. sqq. doctrina Patrum, quando symbola sensibilia appellant typum vel antitypa corporis Christi, de qua re actum a nobis est in eadem th. X. n. II. Remanent nunc adhuc perstringendae technae nonnullae, quas directe et data opera nondum attigimus.

a) Repetit Oxoniensis p. 69. sqq. locum istum omnibus Protestantibus communem ex verbis Domini, quae secundum materialem rerum coordinationem penes duos priores

Evangelistas dicta videri possunt post consecrationem calicis. « Non bibam amodo de hoc genimine vitis usque in diem illum, cum illud bibam novum in regno Patris mei » Matth. XXVI. 29; Marc. XIV. 25. De textu ipso evangelico iam a nobis dictum est th. IV. Corollario 2°. cf. cl. P. Patrizi commentar. in Marc. XIV. 25. Sed hoc loco respondendum nobis est probationi, quam adversarius instituit ex Patrum interpretatione.

Patres quos Pusey citat p. 134. sq., intellexerunt quidem *genimen vitis* de vino naturali; nullus autem eorum dixit, hoc vinum naturale esse in sacramento, nec ullus eorum qui vinum naturale intellexerunt, demonstrari potest verba « *hoc genimen vitis* » retulisse ad *vinum consecratum*, h. e. ad sanguinem Christi sub speciebus vini. Neque vero ad hanc demonstrationem, ut adversarius videtur supponere, sufficit ostendisse, Patres verba eo ordine, ut sunt apud Matthaicum et Marcum, pronuntiata putasse post coenam absolutam, atque adeo post consecrationem calicis. Nam etiam hoc ordine admisso in sermone evidenter symbolico terminus comparationis seu symbolum poterat desumi a vino adhibito in coena ante consecrationem, non autem necessario in tali locutione intelligitur terminus desumptus a speciebus consecratis. Solus est Hilarius ex Patribus a Pusey productis, qui retulit illa verba ad sacramentum; at ideo etiam *vitem* intellexit symbolice ipsum Christum, ita ut *genimen vitis* sit *sanguis Christi*. Ait Hilarius, ante institutionem sacramenti discessisse Iudam proditorem, « sine quo pascha accepto calice et fracto pane conficitur; dignus enim aeternorum sacramentorum communione non fuerat... Neque sane bibere cum Domino poterat, qui non erat bibitrus in regno, cum universos tunc bibentes *ex vitis istius fructu*, bibituros secum postea polliceretur » (in Matth. cap. 30. T. I. p. 799.). Non dicit: « *ex vitis isto fructu*, » ut Pusey pervertit (1), sed *ex fructu istius vitis*, quod non potest significare nisi Christum ipsum secundum illud ab ipso in hac ultima coena dictum:

(1) Versio eius haec est: He promised, that all who then drank of that fruit of the vine, shoulde drink with him afterwards.

ego sum vitis (Io. XV. 15.) (1). Ceterum cum species remanentes obiective reales esse fateamur, ut Patres sine dubio senserunt, et cum specierum omnes iidem sint sensibles effectus, qui erant manente substantia vini; nihil impediret, quominus ipsae appellari possent vinum et *genimen vitis*, atque hoc ratione specierum sensibile convivium sumeretur tamquam terminus comparationis cum illo convivio in regno Patris, quod paulo post Dominus explicat: « et ego dispono vobis sicut dispositus mihi Pater meus regnum, ut edatis et bibatis super mensam meam in regno meo » Luc. XXII. 29.30. Nunc enim « per antitypa futurorum, quae vere sunt corpus et sanguis Christi, participes sumus divinitatis, tunc vero intellectualiter per solam visionem » τοτε δε γοντως δια μονης της θεας. Damascen. Fid. orthod. IV. 13.

b) Aliud argumentum proponit idem Anglicanus p. 131. coll. 119. sqq. sub hac epigraphe: « De vocibus *in*, *sub*, *cum* *pane* et *vino* usitatibus apud Patres. » At in primis nego, aliquem ex Patribus dixisse corpus Christi contineri vel nobis dari *sub pane* vel *cum pane*. Certe eruditus Doctor nihil tale protulit, et profecto non ei deerat optima voluntas, cum ad obtrudendam Patribus hanc formam Luterenam et Anglicanam citaverit textus omnino nihil hue pertinentes, e. g. quod dixerit Hilarius (de Trin. I. VIII. n. 13. vid. th. VIII. p. 112.): « naturam carnis suae ad naturam aeternitatis (i. e. divinitatis) *sub sacramento nobis communicandae carnis* admiscuit... nosque vere *sub mysterio carnis corporis sui sumimus*; » quod in sententiis Prosperi ex Augustino dicatur: « bibimus sanguinem eius *sub forma et figura vini* » (2).

(1) Ita etiam s. Gaudentius Brixianus tract. 2. in Exod. dixit de Eucharistia: « sanguis est *illius sacrae vitis* » (Christi).

(2) Sententiae istae Prosperi admodum varie citantur a diversis. In editione Maurina hanc a Pusey allatam non reperi, sed aliam longe diversam n. 341. Algerus I. I. c. 7. de Sacram. corp. et sang. Domini (ed. Malou p. 59.) sententiam Augustini ex Prospero ita recitat: « Nos autem in specie panis et vini, quam videmus, res invisibles i. e. Christi carnem honoramus et sanguinem; nec similiter pendimus has duas species, quemadmodum ante consecrationem pendebamus, cum fideliter fateamur,

Phrasis *in pane et vino* apud Patres occurrit fere tripli modo. Aliquando enim α) sumitur pro materia ex qua conficitur sacramentum, ut apud Tertullianum c. Marcion. I. IV. 40: « sanguinem suum in vino consecravit » (th. X. p. 142.). Aliquando β) intelligunt sensibilem speciem panis, ut Cyrus Alexandrinus in Luc. XXII. (Mai Nova Bibl. PP. T. II. p. 417.): « carnem et sanguinem Christi in vivificam eulogiam habemus tamquam in pane et vino » (ώς ἐν ἀρτῷ τε καὶ δινῷ), et Augustinus saepius. Theophylactus ubi dicat, quod Pusey adfert: « in carne et sanguine Christi humana mens recipit nihil cruentum, nihil corruptibile, sed vivificam substantiam in pane et vino, » equidem ignoro; scio vero clarissimam eius doctrinam in Matth. XXVI. 26. (T. I. p. 146.), quam Puseyanis commendo considerandam. « Dicens, hoc est corpus meum, ostendit quod *panis sanctificatus in altari est ipsum corpus et non figura*, non enim dixit: hoc est figura; sed: hoc est corpus meum. Ineffabili enim operatione transmutatur, etiamsi nobis apparet *panis*. Quoniam enim infirmi sumus et non sustinuissemus crudam carnem, eamque hominis carnem comedere, propterea *panis* quidem nobis videtur, in rei autem veritate caro est » (ἀρτός μεν ἡμῖν φαίνεται, σαρξ δε τῷ ὄντι ἔστι). Gemina in Io. VI. 48. sqq. p. 594. Scio etiam, verba a Professore citata ex Cyrillo Alex. ad Calosyr. T. VI. p. 365. in tota illa epistola nulla reperiri talia, qualia ipse adfert: « in vivifica Eucharistia recipimus in pane et vino eius s. carnem et pretiosum sanguinem; » sed l. c. esse verba alia multum diversa. Scio praeterea, esse plane absurdum dicere cum Pusey, apud Patres « *sanguinem in calice* » idem esse ac « *sanguinem in vino* », eo quod non raro calix ponitur pro vino. Nam calix ponitur utique per metonymiam ut continens pro contento, quando contentum in calice non exprimitur; sed in tali constructione, qua dicitur *sanguis in calice*, profecto calix non metonymice sed sine tropo sumitur pro vase continente. Postremo γ) *panis* saepe dicitur

ante consecrationem esse panem et vinum, quod natura formavit, post consecrationem vero carnem Christi et sanguinem, quod benedictio consecravit. » Cf. ibid. p. 63.

sicut ab ipso Domino (Io. VI.) et ab Apostolo (1. Cor. X. XI.), ita a Patribus ipsum corpus Christi in statu cibi, ut ab Hilario in loco quem Pusey adfert: « vere Verbum carnem cibo dominico sumimus » (Trin. l. VIII. l. c.), a Theophylacto in locis nunc citatis, et frequenter ab aliis quos appellavimus in thesi, ubi egimus de oppositione inter *panem communem* et *panem vitae*.

c) Multis insistit adversarius frequenti apud orientales comparationi Eucharistiae cum carbone ignito (ex Is. VI. 6.), ut inde probet, una cum corpore Christi manere panis substantiam, sicut in carbone est lignum una cum igne. At carbo ignitus Isaiae sumitur ab illis Patribus ut symbolum Verbi incarnati, quatenus Verbum Deus intime et hypostatice sibi unitam habet humanitatem; ubi ignis symbolum est divinitatis, lignum vero humanitatis. Carbo ignitus igitur reprezentat Christum Deum hominem. Hinc cum idem Christus totus praesens sit in Eucharistia, eodem etiam modo Christus in statu sacramentali repreäsentatur symbolo carbonis igniti, ubi corpus Christi sub speciebus sacramentalibus, nomine panis et panis vitae appellatum, dicitur a Patribus significari per lignum, Verbum autem ex cuius unione hypostatica caro est vivifica, significari per ignem; non autem naturalis panis substantia per lignum, et corpus Christi per ignem repreäsentatur, ut adversarius hoc symbolum interpretatur. « Pruna quam vidit Isaías, quale est symbolum? Manifestationem Dei futuramente praevidit Isaías suaque sibi cogitatione repreäsentavit, videlicet *naturam divinam Verbi unigeniti*, *hoc erat ignis ille vivus et a materia secretus*; illud vero quod forcipe apprehendebatur, (significabat) Verbum Dei post unionem cum corpore apprehendi et percipi. Et quod labiis admovebatur prophetae, id nimurum est, quod Deus Verbum naturae unitus fuit nostrae, et factus est in cibum sanctificantem animas nostras» Anonym. in Opp. s. Ephrem. Syr. T. II. p. 31. Vide Ephrem. T. III. p. 35; Damasc. de Fid. Orthod. l. IV. c. 13. etc.

d) Postremo commemorabimus obiectionem, quae olim a Calvinianis ad negandam realem praesentiam prae ceteris urgebatur (vide Perpetuit. Fid. T. I. l. II. c. 9; T. II. l. V.

c. 10.), et nunc a Professore Oxoniensi repetitur ad negandam transubstantiationem p. 175. sq. Cyrillus Alexandrinus (in Luc. XXII. Card. Mai Nova Bibl. PP. T. II. p. 417, et Collect. class. auct. T. X. p. 375.) (1), Elias Cretensis (in or. I. Nazianzeni p. 201. et ap. Allatium Exercit. in Creyghton p. 433.) et Theophylactus (in Marc. XIV. 22. T. I. p. 249.) dicunt, a Deo immitti donis propositis vim vitae, et ea *transmutari in virtutem carnis suae* ($\pi\varphi\sigma\varsigma \acute{\epsilon}\nu\acute{\epsilon}\rho\gamma\varsigma\iota\alpha\eta\tau\varsigma \acute{\epsilon}\acute{\alpha}\omega\tau\varsigma \sigma\alpha\rho\kappa\sigma\varsigma$). At sufficit legisse haec testimonia in contextu, ut intelligatur, $\acute{\epsilon}\nu\acute{\epsilon}\rho\gamma\varsigma\iota\alpha\eta\tau\varsigma \acute{\epsilon}\acute{\alpha}\omega\tau\varsigma \sigma\alpha\rho\kappa\sigma\varsigma$ apud Cyrillum et Eliam Cretensem, ac δυναμιν σαρκος apud Theophylactum nihil posse aliud significare, quam vel carnem efficacem ad sanctificationem nostram, vel (apud Theophylactum) veritatem et essentiam carnis in oppositione ad figuram et speciem. Ex hac significatione nominis δυναμις pro essentia Patres quandoque explicant unitatem trium divinarum personarum ut μιαν δυναμιν Athenagor. Legat. n. 10; Hippolyt. contr. Noet. n. 8; quin et Paulus hoc sensu dixit 2. Tim. III. 5: « habentes speciem (μορφωσιν) pietatis, virtutem (δυναμιν) autem eius abnegantes. »

Theophylactus ita habet: « Hoc est corpus meum, hoc quod nunc sumitis; non enim figura (ἀντιτύπος) Dominici corporis est panis: sed (panis) in ipsum illud corpus Christi convertitur (εἰς ἀυτό ἐκεῖνο μεταβαλλεται το σώμα του Χριστου). Etenim Dominus dicit, panis quem ego dabo, caro mea est; non dixit, figura (ἀντιτύπος) est carnis meae, sed caro mea est.... Et quomodo hoc? inquiet aliquis; non enim caro conspicitur. O homo! propter nostram infirmitatem (hoc ita fit). Quia enim panis et vinum nobis usitata sunt, sanguinem autem et carnem si proposita (palam) videremus, non sustineremus, sed abhorreremus; ideo condescendens nobis amantissimus Deus speciem quidem panis et vini conservat; in vim autem carnis et sanguinis transelementat » (το μεν ἔιδος οινου και ἀρτου φυ-

(1) Nondum editis commentariis in Luc., Albertinus Calvinianus novit hunc locum ex citatione Victoris Antiocheni, et ex Catena tum Tolosana tum s. Thomae.

λαττει, εις δυναμιν δε σαρκος και αιματος μεταστοιχειο). Hoc ipsum quomodo in commentario in Matth. XXVI. 26. et itidem in Io. V. 48. sq. exprimat Theophylactus, ut nullum omnino subterfugium contra transubstantiationem relinquat, paulo ante vidimus.

Elias Cretensis tacito nomine ipsa verba Cyrilli transcribit. « Sacrificium dicit (Gregorius) illud, quod peragitur per panem et vinum (ut materiam sacramentalem ac terminum a quo), quae in sacra mensa proposita per quamdam ineffabilem omnipotentis Dei operationem vere in corpus et sanguinem Christi transmutantur (περ... οληθως εις σωμα και αιμα Χριστου μεταποιειται). Ne enim horreremus carnem et sanguinem (visibiliter) in sacris mensis Ecclesiarum proposita cernentes, condescendens Deus nostris infirmitatibus immittit propositis vivificant virtutem (quam dixit antea ineffabilem operationem) et transmutat ipsa in efficaciam (vel in actualitatem) propriae carnis (ενησιν τοις προκειμενοις δυναμιν ζωοποιον, και μεθιστησιν αυτα εις ένεργειαν της έκαυτου σαρκος). Nec vero ambigas, quin hoc verum sit, cum ipse aperte dicat: hoc est corpus meum, et hic est sanguis meus. Suscipe immo cum fide (πιστει) verbum salvatoris; verax est enim nec mentitur. »

Cyrillus inde ab illis verbis « ne enim horreremus » etc. paucis syllabis mutatis (1) habet omnino eadem. Est vero ipsi tum alibi fere semper tum hoc loco propositum demonstrare non tam simpliciter Eucharistiam esse corpus Christi, quam potius esse corpus vivificant et sanctificans, eo quod corpus est non meri hominis sed corpus Dei Verbi. Ad hunc scopum principem aptissima erat emphatica haec locutio: panem a Deo transmutari « in efficaciam propriae suae carnis; » intensior enim est expressio efficacia carnis quam caro efficax, necdum ante sophismata Calviniana cuiquam in mentem venire poterat, quando agitur de explicatione Eucharistiae, « transmutationem in efficaciam carnis Filii Dei » aliud significare, quam transmutationem

(1) Quod Elias dieit δυναμιν ζωοποιον, Cyrillus ait δυναμιν ζωης; Elias εις ένεργειαν, Cyrus προς ένεργειαν; Elias πιστει, Cyrus εν πιστει.

in carnem Filii Dei efficacem ad sanctificandos homines. Antiqua igitur versio, qua s. Thomas (Catena in Luc. XXII. 49.) usus est, nihil dixit alienum a sensu Cyrilli, quando ea verba interpretabatur: « convertens ea (dona proposita) in veritatem propriae carnis, » et sane absurde repetit Pusey p. 177. suspicionem Albertini, quasi s. Thomas ad vitandam difficultatem textum Cyrilli immutasset. Vide Perpetuit. Fid. ll. cc.; Card. Du Perron De Euch. pp. 658. 971. coll. 298. 623; De Rubeis Praefat. in Opp. Theophylacti p. 55. n. 94.

THESES XV.

Demonstratio dogmatis transubstantiationis ex ipsis verbis consecratoriis.

« Ipsiis verbis institutionis Matth. XXVI. 26. sqq. (cum parallelis)
» non solum realem in Eucharistia Christi praesentiam enuntiari tenen-
» dum est; sed etiam modum demonstrari, quo praesens fiat per conver-
» sionem totius substantiae panis in corpus et totius substantiae vini in
» sanguinem eius. Unde traditio et praedicatio ecclesiastica circa hoc do-
» ctrinae caput in thesi superiori exposita instar authentici commentarii
» haberi debet prae verbis institutionis in Scriptura consignatis. »

I. Canon omnium tutissimus ac princeps interpretationis Scripturarum sacrarum, qui constituitur in consensu catholicorum intellectus confirmato etiam diserta Ecclesiae declaratione, omnino certos nos reddit, sensum, quem dicimus, revera Christi verbis subesse. Sane inter Patres in superioribus thesibus (VIII. XIV.) citatos nullus est, qui docens transmutationem panis et vini in corpus et sanguinem Domini, non habeat prae oculis tamquam fundamentum huius professionis Ecclesiae ipsa illa verba institutionis: hoc est corpus meum; hic est sanguis meus. Vel enim proponunt primum panis et vini transmutationem, et dein fidem confirmant simplici appellatione ad verba Christi; vel praemittunt verba Christi, et ex illis inferunt transmutationem, ut quae illis verbis expressa ad omnibus intellecta sit et intelligenda; vel in ipsa actione liturgica